

Вікторія Колісник,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

<https://orcid.org/0000-0002-6292-5389>

м. Черкаси, Україна

Концепт «Любов» у романі Едіт Несбіт «Діти залізниці»**Concept “Love” in the novel “The railway children”****by Edith Nesbith**

Анотація. Стаття присвячена вивченню концепту «любов» як основи почуттів головних героїв у багатьох варіантах: любов як щира прихильність, любов як об'єкт кохання, любов як інтерес та внутрішній потяг, любов як інтимні стосунки. На основі поданих прикладів автор подає підтвердження зроблених висновків щодо відносин головних героїв із їхнім оточенням. Через розповіді та спогади батьків письменниця зображає щирі почуття між батьками дітей, котрі познайомились ще в дитинстві та пронесли свою дружбу, а згодом і любов через усілякі життєві негаразди. Також автор наводить приклади, де розкриваються приятні, здорові стосунки батьків і дітей, адже батьки приділяють їм достатньо уваги: якісно проводять час разом, граються та спілкуються. Важливо, що діти, головні персонажі, дружать між собою, підтримують та ініціюють спільну захопливу діяльність. Хоча в публікації також представлено й ситуацію непорозуміння між братиком та сестрами стосовно ставлення до хворих. Втім, проблему допоміг швидко вирішити місцевий лікар, котрий провів необхідну розмову з Пітером щодо різниці у діях та сприйнятті між чоловіками та жінками, таким чином справивши чоловічий вплив на розвиток хлопчика, котрому бракувало батьківського виховання. Окрім того, вони також виявляють турботу про односельців, допомагаючи їм у скрутних ситуаціях. Особливо яскравим добрим вчинком трьох дітей став порятунок хлопчика зі зламаного ногою. Саме допитливість та спостережливість допомогла їм відшукати постраждалого у темному тунелі й доправити до лікаря. Трьох дітей як головні дійові особи роману часто виступають у ролі винахідників та творців своїх власних образів, правил поведінки, кодових рухів, що зокрема виявляється і у формі звертання до мами як єдиного дорослого родича, що дбає про них з усіх сил. Вони ніжно називають її Ма (ма), Матту (матуся), Mother (мама), Mother-love (мама-любов, кохана мама), виявляючи повагу та безмежну любов.

Ключові слова: концепт «любов», художній образ, дружнє ставлення, родинні почуття, щирість, доброта.

Summary. The article is fixed at study of concept “love” as the basis of the main characters’ feelings, existing in many variants: love as sincere amiability, love as the object of love, love as interest and inner urge, love as intimate relations. Using the given examples the author proves the suggested conclusions concerning relationships between main characters and their environment. By means of parents’ narrations and reminiscences the writer demonstrates frank feelings between children’s parents. They met in their childhood and have been preserving their friendship and later love for many years and experiencing a lot of various life challenges. The author also presents examples showing amiable and healthy relationships of parents and children, since their parents pay enough attention to them: they spend their time in a qualitative way, they play together and communicate. It is very important that the children, who are the main characters of the novel, are real friends, they support each other and initiate common captivating activity. Though this publication also contains the situation of misunderstanding between brother and sisters in terms of attitude to sick people. However, the problem was quickly solved by the local doctor, who had a necessary conversation with Peter concerning the difference in acts and perception between men and women. In this way he made a male influence on the boy’s development, because the boy really lacked father’s upbringing. Besides, they also take care of their fellow villagers, helping them in difficult situations. A special vivid good deed of three children is saving of the boy with broken leg. Just due to their curiosity and perceptivity they could find the sufferer in the dark tunnel and send him to the doctor. Three children as the main characters of the novel often perform in the role of inventors and creators of their own images, rules of behaviour, coded movements. It is in particular demonstrated in their addressing forms to their mother as the only adult caring about them doing all her best. They tenderly call her Ma, Mammy, Mother, Mother-love showing respect and limitless love.

Key words: concept “love”, literary image, friendly attitude, family feelings, sincerity, kindness.

Вступ. Серед теоретичних досліджень важливу роль відіграють дослідження авторського стилю письменника, адже таким чином визначається цінність його творчого доробку та встановлюється майстерність. Пропонуємо провести аналіз окремих аспектів творчості американської письменниці Едіт Несбіт, зокрема на основі її роману «Діти залізниці». Вважаємо, що характерною особливістю зазначеного твору є теплі відносини між головними персонажами роману, які можна дослідити через призму концепту «любов».

Практичну цінність статті вбачаємо у можливості застосування її результатів і матеріалів у курсі стилістики англійської мови, на заняттях із художнього перекладу, практики англійської мови, при навчанні студентів діалогічному й монологічному мовленню.

Аналіз останніх досліджень. Тема любові у художніх творах всебічно вивчалася здебільшого закордонними вченими-психологами (А. Адлер, А. Арон, Е. Берн, С. Дак, Д. Даттон, Е. Еріксон, С. Каслер,

Л. Кемерон-Бендлер, Т. Кемпер, М. Кларк, Джон Алан Лі, А. Маслоу, Р. Мей, Дж. Міллс, В. Мустейн, І. Польстер, Дж. Рейноутер, К. Роджерс, З. Рубін, Б. Скінер, Дж. Флойд, В. Франкл, З. Фрейд, Е. Фромм, Дж. Харв, К. Хорні, С. Шехтер, К. Юн та інші).

Відомо, що центральними категоріями лінгвокогнітивного дослідження є художня картина світу й художній концепт. Дослідниця Н. Изотова вважає, що «художній концепт є ключовим елементом дослідження картини світу і визначається як одиниця свідомості поета або письменника, яка втілює індивідуально-авторський спосіб прийняття та організації світу» [2, с. 101]. То ж дослідження концепту «любов» значною мірою відображає суть художнього твору. Розглянемо його детальніше.

Методологія та методи дослідження. Серед лінгвістичних методів дослідження, які були використані у процесі роботи, назвемо: метод суцільної вибірки, метод контекстуального аналізу, метод структурно-семантичного аналізу та метод кількісного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає науковець М. Петришин, «концепт любов – це комплекс емоцій, специфіка якого зумовлена сукупністю етнокультурних, соціокультурних та індивідуальних чинників окремого народу» [4, с. 256].

Вважаємо, що роман Едіт Несбіт «Діти залізниці» – чудовий зразок писемного твору, де майстерно розкрито концепт «любов». За твердженням науковиці Н. Бойко лексема «любов» «репрезентує низку узуальних лексико-семантичних варіантів: 1) любов – почуття щирої й глибокої сердечної прихильності; 2) любов – особа, яку люблять; 3) любов – інтерес, внутрішній, духовний потяг; 4) любов – інтимні стосунки» [1, с. 220]. У романі перше тлумачення стосується почуттів дітей до своїх батьків, друге – втілюється вербально, адже діти називають своїх батьків Mother, Father, іноді Mother-love. Третє тлумачення проявляється у дружбі та приязному ставленні дітей до Перкса, станційного наглядача, машиністів, старого джентльмена, односельців. І найінтимніший варіант розглянутого концепту виражений розповідями про знайомство й кохання батьків головних героїв.

Оскільки поняття багатогранне, то ж розкриймо сфери його застосування в романі. Насамперед поняття «любов» стосується батьків Пітера, Бобі та Філіс. Діти не лише самі бачили ніжні стосунки подружжя, а й дізналися про їхню давню симпатію зі слів мам.

That evening in the hour before bed-time instead of reading to the children Mother told them stories of the games she and Father used to have when they were children and lived near each other in the country –

tales of the adventures of Father with Mother's brothers when they were all boys together. Very funny stories they were, and the children laughed as they listened [5, c. 125].

Батьки приділяли багато часу своїм дітям, допомагаючи їм та граючись із ними. Це були щасливі моменти, коли вся сім'я була вдома й вони могли насолоджуватися життям усі разом. Опис кожного з батьків подано нижче.

Mother did not spend all her time in paying dull calls to dull ladies, and sitting dully at home waiting for dull ladies to pay calls to her. She was almost always there, ready to play with the children, and read to them, and help them to do their home-lessons [5, c. 2].

They also had a Father who was just perfect--never cross, never unjust, and always ready for a game—at least, if at any time he was NOT ready, he always had an excellent reason for it, and explained the reason to the children so interestingly and funnily that they felt sure he couldn't help himself [5, c. 2].

Другим аспектом любові є стосунки брата й сестер. Вони завжди разом, їм добре й весело, їхня фантазія дозволяє їм захоплюватися простими речами, на які інші люди не звертають увагу. Згадаймо перше знайомство із залізницею. Їм не тільки сподобалися потяги, діти навіть дали їм імена, порівнюючи їх із казковими істотами. Проілюструємо це на прикладі.

The 9.15 up was called the Green Dragon. The 10.7 down was the Worm of Wantley, the midnight town express, whose shrieking rush they sometimes woke from their dreams to hear, was the Fearsome Fly-by-night [5, c. 31].

Хоча іноді Пітер і поводить себе задержувато, однак врешті-решт братерські почуття переважають. Прикладом можуть бути деякі його висловлювання про дівчат.

"Girls," said Peter, "are always so hasty tempered" [5, c. 25].

Впертість Пітера чітко проявляється у розмовах про зламані кістки, коли вони очікували вердикту лікаря щодо їхнього гостя — хлопчика з тунелю.

The children sat in the parlour downstairs and heard the sound of the Doctor's boots going backwards and forwards over the bedroom floor. And once or twice there was a groan.

"It's horrible," said Bobbie. "Oh, I wish Dr. Forrest would make haste. Oh, poor Jim!"

"It IS horrible," said Peter, "but it's very exciting. I wish Doctors weren't so stuck-up about who they'll have in the room when they're doing things. I should most awfully like to see a leg set. I believe the bones crunch like anything" [5, c. 163].

Так само і сестри щиро люблять брата та всіляко допомагають йому. Так було і в історії з вугіллям, коли провину вони вирішили розділити на всіх, і в ситуації запобігання залізничної катастрофи, і в пригоді Бобі, котра самовіддано зайнялася ремонтом його іграшкового потяга.

Окрім родичів, діти виявляють любов, щиру турботу й доброту до всіх навколо: станційного майстра (знаходять для нього перекладача з французької для спілкування з іноземцем), працівника залізниці Альберта Перкса (готують йому подарунки на день народження від односельців), пасажирів потяга (зупиняють його, коли сталося стихійне лихо, щоб запобігти катастрофі), самотньої бабусі (вітають її з днем народження, даруючи свої єдині подарунки, зроблені своїми руками), навіть до човняра, котрий був спочатку грубим до них (рятують його сина й собаку із пожежі).

Твір наскрізь пронизаний щирістю, співчуттям, люб'язністю. Зростаючи в атмосфері добра й кохання, діти й самі сповнюються найкращих почуттів. Прикметно, що навіть номінація об'єкту любові має кілька пестливих варіантів. Так, діти називають свою маму, використовуючи слова *Mother, Mammy, Ma, Mother-love*. Через написання всіх випадків номінації з великої букви письменниця вкотре наголошує на глибокій повазі до мами. А остання номінація безпосередньо пов'язує маму і любов у своєму складі.

Відмітимо, що апогеєм добрих вчинків трьох дітей є порятунк хлопчика Джима, котрий зламав ногу й опинився самотнім у тунелі. Вони не злякалися темряви, заспокоїли його й ухвалили єдине правильне рішення щодо виклику допомоги. Дитяча щирість настільки всеохоплююча, що вони навіть не допускають думки, що мама може не схвалити пропозицію розмістити хлопчика в їхньому будинку. Коли дорослі принесли Джима до будинку, діти повідомили мамі про свій намір, а вона в той момент відчувала суперечливі почуття: приємно користуватися повагою власних дітей, але водночас важко приймати турботу з догляду за хлопчиком на свої плечі. Письменниця виразила ці міркування у наступному уривку.

Mother smiled, but sighed, too. It is nice that your children should believe you willing to open house and heart to any and every one who needs help. But it is rather embarrassing sometimes, too, when they act on their belief[5, с. 162].

Жінка прищеплює дітям родинні почуття поваги й підтримки, закликає до вияву своєї любові. Так, не маючи коштів на готові речі, вони всі разом приготували саморобні подарунки на день народження Бобі. Діти прикрасили стіл польовими квітами, сформувавши

з них карту залізниці, потяг, їхній будинок, маму, котра кличе їх обідати, навіть самих себе. Такий всеохоплюючий подарунок далі представлений у розгорнутому описі роману.

There was a cake on the table covered with white sugar, with 'Dear Bobbie' on it in pink sweets, and there were buns and jam; but the nicest thing was that the big table was almost covered with flowers--wallflowers were laid all round the tea-tray – there was a ring of forget-me-nots round each plate. The cake had a wreath of white lilac round it, and in the middle was something that looked like a pattern all done with single blooms of lilac or wallflower or laburnum.

"It's a map – a map of the railway!" cried Peter. "Look – those lilac lines are the metals – and there's the station done in brown wallflowers. The laburnum is the train, and there are the signal-boxes, and the road up to here – and those fat red daisies are us three waving to the old gentleman – that's him, the pansy in the laburnum train."

"And there's 'Three Chimneys' done in the purple primroses," said Phyllis. "And that little tiny rose-bud is Mother looking out for us when we're late for tea. Peter invented it all, and we got all the flowers from the station. We thought you'd like it better" [5, с. 53].

Оскільки діти завжди вражають усіх своєю щирістю й безпосередністю, то й односельці починають ставитися до них доброзичливо. Так, лікаря вразили слова Бобі про необхідність приєднатися до певного клубу, що дасть змогу зекономити кошти на лікування. Їхній діалог був промовистим.

The Doctor was silent. He was rather poor himself, and he had been pleased at getting a new family to attend. So I think his feelings at that minute were rather mixed.

"You aren't cross with me, are you?" said Bobbie, in a very small voice.

The Doctor roused himself.

"Cross? How could I be? You're a very sensible little woman. Now look here, don't you worry. I'll make it all right with your Mother, even if I have to make a special brand-new Club all for her" [5, с. 50].

Їхня повага й теплота спостерігається в епізоді з відомим письменником-іноземцем, який не володів англійською мовою. Це не завадило їм пригощати його смаколиками, використовуючи посмішки й інші невербальні засоби для вияву доброти й підтримки.

Водночас це не були розбалувані діти, котрі не цінують те, що мають. Батьки завжди привчали їх цінувати чужу працю, шанобливо ставитися до слуг. Саме завдяки такому вихованню діти щиро дивуються, що Перкс образився на подарунки від односельців. Вони констатують стан речей, до яких звикли.

"Oh, DON'T!" cried Bobbie, trying hard to be braver than Phyllis, and to find more words than Peter had done for explaining in. "We thought you'd love it. We always have things on our birthdays."

"Oh, yes," said Perks, "your own relations; that's different."

"Oh, no," Bobbie answered. "NOT our own relations. All the servants always gave us things at home, and us to them when it was their birthdays. And when it was mine, and Mother gave me the brooch like a buttercup, Mrs. Viney gave me two lovely glass pots, and nobody thought she was coming the charity lay over us" [5, с. 118].

Проте важкі часи завжди вносять свої корективи. Показовою є сцена сніданку, коли наймолодша донька Філіс збиралася зробити собі бутерброд із маслом та джемом. Реакція мами є дуже красномовною.

But when Phyllis was going to add jam to her bread and butter. Mother said:

"Jam OR butter, dear—not jam AND butter. We can't afford that sort of reckless luxury nowadays" [5, с. 24].

Скрутне фінансове становище та відсутність тата змусили дітей швидко подорослішати. Однак їхня мама із жахом допускає думку, що діти могли забути свого тата, запитуючи про це Бобі.

"Poor dear head," said Bobbie, "does it ache?"

"No – yes – not much," said Mother. "Bobbie, do you think Peter and Phil are FORGETTING Father?" [5, с. 124].

Вдячність односельців за добрі вчинки дітей видно у фінальній частині роману, коли всі навколо радіють і підбадьорюють Бобі, натякаючи на чудову новину в родині. Вона ще не знає про радісну звістку, але відчуває, що односельці поведяться незвично, посміхаючись і бажаючи їй щастя. І лише на пероні дівчинка розуміє: повернувся тато, отже їхнім бідам прийшов кінець, в сім'ї знову настане мир і спокій.

Як зазначає дослідниця К. Перейма, Едіт Несбіт можна вважати літературним новатором саме тому, «що за її сприяння однією з характерних рис дитячої англійської літератури XIX століття стала поява образу дитини у ролі центрального персонажа. Це стало яскравою особливістю, властивою для літературної діяльності Е. Несбіт. Зауважимо, що ця тенденція, яка простежується й у творчості інших англійських авторів (Л. Керролл, Т. Х'юз, Ч. Діккенс, Ч. Кінгслі), стає характерним напрямком пошуку в англійській літературі XIX століття. Значно змінюється і саме трактування дитячого образу: очевидним є прагнення авторки показати дитину не як «маленької людини», а проникнути в особливості дитячої психології та дитячого сприйняття світу» [4, с. 50–51]. То ж у своєму творі «Діти залізниці»

письменниця зосереджує увагу читачів на світосприйнятті дітей. Ці персонажі є цілком сформованими особистостями, які розуміють зміни, що відбулися у їхньому житті з від'їздом батька. Вони не лише припиняють свої звичайні пустощі і сварки між собою (діти усвідомлюють, що не варто засмучувати маму), але й починають мислити по-дорослому (Пітер задумується про холодні вечори, що потребують вугілля для каміну), діяти розсудливо та виважено (Бобі турбується про хвору маму, пригадуючи лікувальні засоби, які мама використовувала для них).

Висновки з дослідження. Отже, у розглянутому творі письменниця Едіт Несбіт цілісно зобразила концепт «любов», розкриваючи його різноманітні аспекти, котрі стосуються стосунків між братом та сестрами, між дітьми та їхньою мамою, між самими батьками, між новими жителями та їхніми односельцями.

Окремим самобутнім аспектом твору є використання дітей в ролі головних персонажів. Діти поведуться природно, вони не можуть просто сприймати навколишню дійсність як таку. Їм необхідно їй надати казкових рис, опоетизувати, зосередитись на деталях. Очевидно, що діти називають речі правильними чи хибними, вони ніколи не будуть підлаштовуватися під необхідність чи доцільність. Саме тому роман сприймається дуже легко, адже ми бачимо події через призму щирості та безпосереднього розуміння дитини.

Загалом, роман «Діти залізниці» не можна назвати суто дитячим твором. Він заторкує чимало філософських питань, про які варто замислюватися й дорослим: коштовність лікування, існування політичних в'язнів, можливість несправедливого затримання, дезертирство на війні, необхідність турбуватися про маму навіть у малому віці, роль батька у сім'ї, цінність братерської підтримки, ставлення до людей із нижчим соціальним статусом, важливість допомагати ближнім та інші. Тому твір є значущим способом вплинути на читачів і закликати їх виявляти людяність і турботу до всіх, хто поруч: до родичів, з якими ми бачимось щодня; до незнайомого торговця, якого проминаємо, йдучи у своїх справах; до сусідів, з котрими можуть бути непорозуміння, але саме вони прийдуть на допомогу у скрутну годину; до незнайомця, який саме зараз потребує підтримки. Добро ніколи не залишиться непоміченим, то ж наші здавалося б незначні і буденні вчинки можуть зробити цей світ кращим.

Перспективи подальших розвідок. Подальшого дослідження потребують образність та окремі виразні засоби твору, як от метафора, іронія, метонімія, персоніфікація. Вважаємо, що більш глибоке вивчення зазначених елементів роману сприятиме кращому

розумінню авторського стилю письменниці та стане значним стилістичним надбанням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко Н. І., Самборин В.Л. Об'єктивація концепту любов у романі Григорія Тютюнника «Вир» *Література та культура Полісся*. Серія : Філологічні науки. Том 111, № 25f, 2024. С. 214–223.
2. Ізотова Н. П. Типологія концептів у сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. Вип. 9. 2006. С. 99–103.
3. Перейма К. Лексико-стилістичні особливості казкових образів у художніх творах Е. Несбіт : маг. роб. Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний Інститут імені І. Сікорського. К., 2021. 158 с.
4. Петришин М. Й. Концепт ЛЮБОВ крізь призму латинських паремій. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 14. Т. 1. С. 256–260.
5. Nesbit E. The Railway Children. The Project Gutenberg e-book of the Railway Children. URL: <https://www.gutenberg.org/files/1874/1874-h/1874-h.htm>. (Дата звернення: 20.12.2024).